Prof. Dr.
Gülçin Çandarlıoğlu'na
Armağan

İslam Öncesinden Çağdaş Türk Dünyasına

İslam Öncesinden
Çağdaş Türk Dünyasına

Prof. Dr.
Gülçin Çandarlıoğlu'na
Armağan

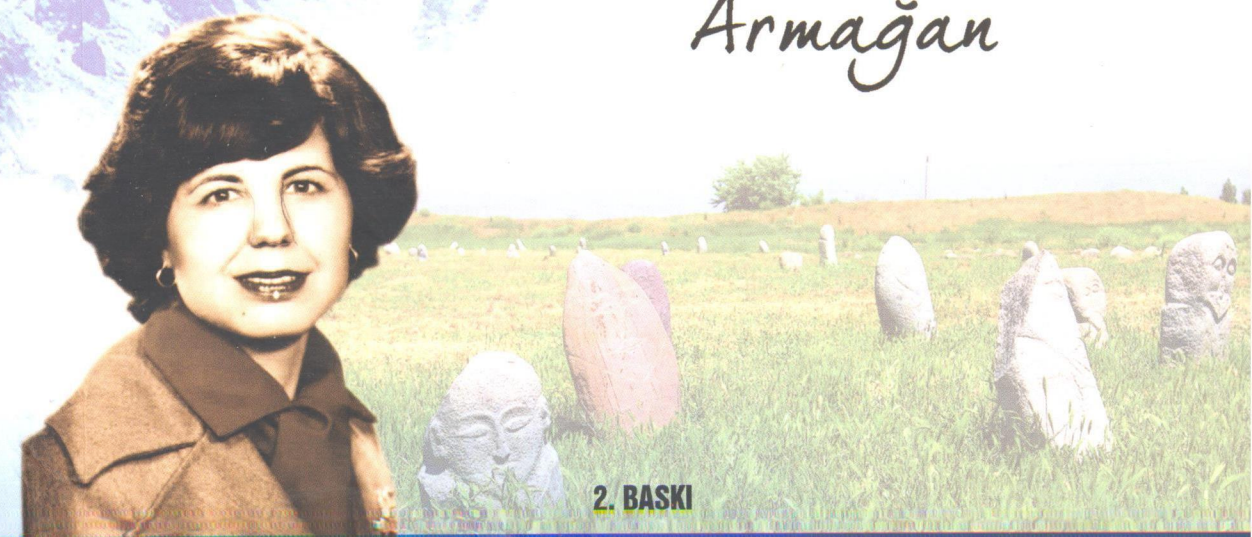

2. BASKI

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALAR VAKFI
İSTANBUL 2015

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALAR VAKFI
İSTANBUL 2015

Prof. Dr.
Gülçin Çandarlıoğlu'na
Armağan

İslam Öncesinden
Çağdaş Türk Dünyasına

Prof. Dr.
Gülçin Çandarlıoğlu'na
Armağan

2. BASKI

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
İstanbul - 2015

Bu eser
Bakanlar Kurulu'nun 20.07.1980 tarih ve 8/1307 sayılı kararıyla kamu yararına hizmet verdiği kabul edilerek vergi muafiyeti tanınmış olan **TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI**'nın yayınıdır.

Her hakkı mahfuzdur.
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI'nın müsaadesi olmaksızın tamamen, kısmen veya herhangi bir değişiklik yapılarak iktibas edilemez.

Baskı
Aktif Matbaa ve Reklam Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
Halkalı Cad. Nu: 245 Sefaköy / İSTANBUL
Telefon: (0212) 698 93 54

Kapak Fotoğrafı
Servet Somuncuoğlu

Haberleşme
Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
Aksaray / İSTANBUL
Telefon: (0212) 511 10 06

İnternet Adresi
www.turan.org.tr - e-posta: tdav@turan.org

ISBN: 978-975-498-230-5
Millî Yayın Nu: 2015-34-Y-0147-274

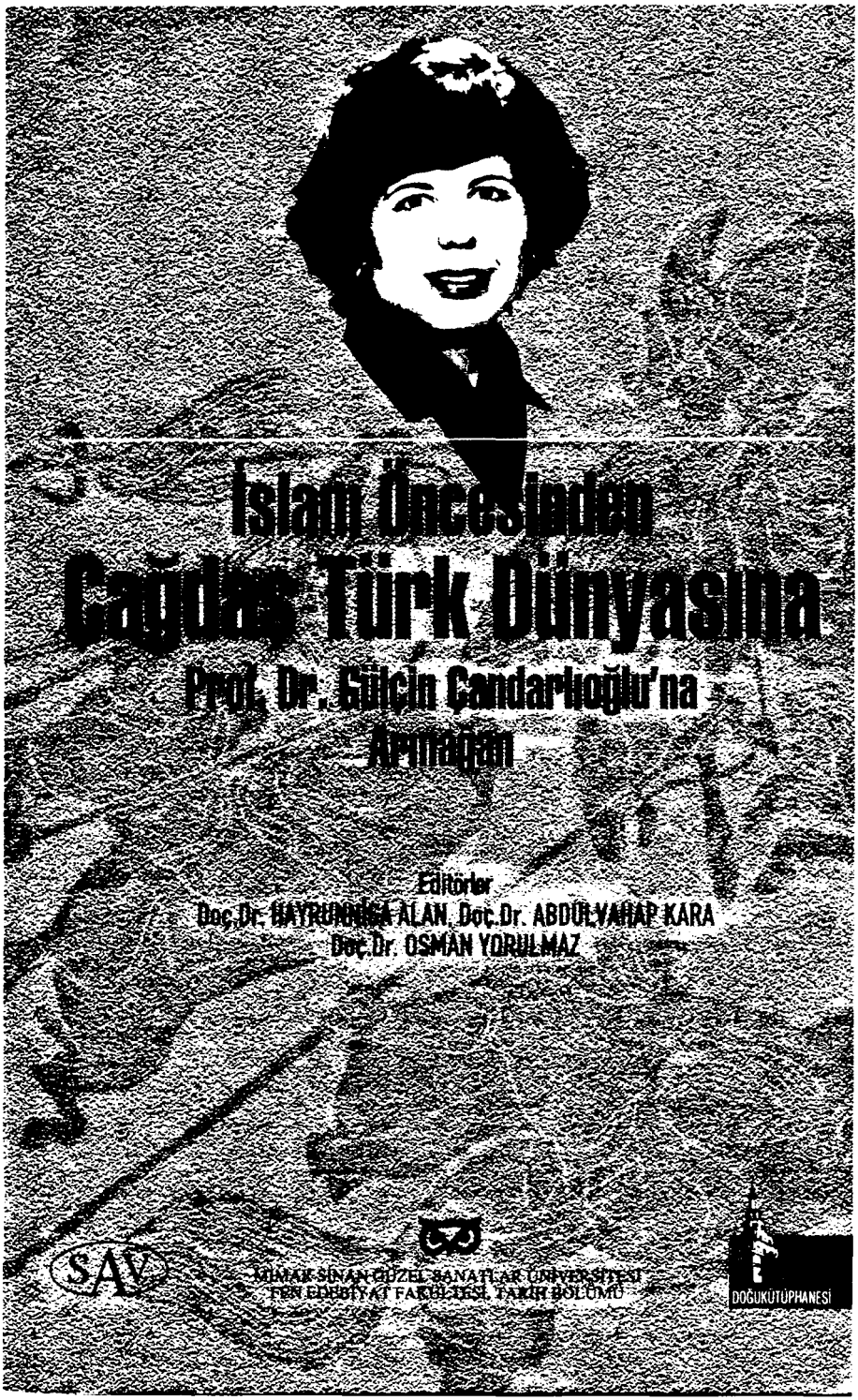

Birinci Baskının Kapağı

Birinci Baskı Hakem Heyeti

Prof. Dr. Abdulkadır DONUK

Prof. Dr. Ramazan ŞEŞEN

Prof. Dr. Abdulkadir ÖZCAN

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU

Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK

Prof. Dr. Hüseyin SALMAN

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL

Prof. Dr. Erdoğan MERÇİL

Prof. Dr. Kemalettin KÖROĞLU

Prof. Dr. Vedat ÇELGİN

Prof. Dr. Salim CÖHCE

Prof. Dr. Enver KONUKÇU

Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU

Doç Dr. Adulvahap KARA

Doç. Dr. Osman YORULMAZ

Yrd. Doç. Dr. Ömer İŞBİLİR

Birinci Baskı Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL

Doç. Dr. Hayrunnisa ALAN

Doç. Dr. Abdulvahap KARA

Doç. Dr. Osman YORULMAZ

İÇİNDEKİLER

Sunuş IX

Teşekkür XI

Birinci Baskının Önsözü XIII

Türk Tarihinin Derinliklerinden Günümüze Ulaşan Yolda Hocam Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL 1

Bir Ağacın Gölgesinde...
Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN 5

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu ile Röportaj
Prof. Dr. Abdulvahap KARA 9

Студент, Ассистент, Аспирант о Своем Учителе
Prof. Dr. Emir YOLDAŞBAYEV 39

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'nun Özgeçmişi ve Eserler Listesi
Yrd. Doç. Dr. Zeynep AYCİBİN 49

Kazakistan Avrasya'nın En Eski Kültür Beşiği
Prof. Dr. Jaken TAYMAGAMBETOV 57

Türk Sanatında Tavaf Ritüelinin Yeri
Prof. Dr. Yaşar ÇORUHLU 63

Geç Dönem (IV. - V. Yy.) Hun Devletlerinde Saray Yapıları
Prof. Dr. Deniz Tilla BAYKUZU 81

Boylar Birlikteliğinden Devlete Geçiş Nişanesi ve Güç Sembolü Olarak Hun Altın Silahları
Yrd. Doç. Dr. Ali AHMETBEYOĞLU 101

M.S. I. - II. Yüzyıllarda Side Antik Kentine Neokoros Ünvanı Verilip Verilmediği Meselesine İlişkin Düşünceler
Yrd. Doç. Dr. Ferit BAZ 121

Gök-Türk Devletini Oluşturan Boylar Sistemi
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL 133

Çin Kaynaklarına Göre Türk Mitolojisinde Bozkurt
Doç. Dr. Kayrat GABİTHANULI 139

Avar Hakanı: Bayan ve Dönemi
Doç. Dr. İsmail MANGALTEPE 143
Sayaklarla Kıpçak Uruğlarının İlişkileri
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KILDIROĞLU 153
Kırgızların İlk Yurdu
Doç. Dr. Muratbek KOCOBBEKOV 159
İpek Yolu'nda Taş-Rabât Kervansarayı
Yrd. Doç. Dr. Muzaffer ÜREKLİ - Prof. Dr. Fatma ÜREKLİ 167
Divan-ı Lügatit Türk'ün Tarih Araştırmalarındaki Yeri
Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN 175
Türk Tarihinde *"Sığır Postu"* Motifinin Kullanımına Dair
Prof. Dr. Erdoğan MERÇİL 181
1224 Kalka Meydan Muharebesinin Rövanşı:
1380 Kulikovo Meydan Muharebesi ve Bu Muharebenin Rus Tarihi Açısından Önemi
Prof. Dr. Mualla Uydu YÜCEL 185
Afganistan'da Çingizli Hâkimiyetinin Tesisi
Prof. Dr. Neslihan DURAK 213
Moğol Sünit Boyundan Ötegedai'li Çormahan:
Cengiz, Ögedey ve Töregene Hatun Döneminin (1206-1246) Büyük Noyanı
Prof. Dr. Enver KONUKÇU 231
Orta Asya'da Bir Geçiş Dönemi: 14. - 15. Yüzyıllar
Prof. Dr. İsenbike TOGAN 243
Selçuklular Öncesi Şam'da Türk Varlığı
Prof. Dr. Salim CÖHCE 253
Selçuklu Çağı'nda Alaiye Kalesi
Prof. Dr. Tuncer BAYKARA 265
Türkiye Selçuklu Devleti - Gürcistan Münasebetleri
Yrd. Doç. Dr. Emine UYUMAZ 275
Hülegü Han'ın Eşleri ve Çocukları
Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI 287
Haçlı Seferleri Döneminde Suriye ve Filistin'de Meydana Gelen Doğal Felaketler
Prof. Dr. Aydın USTA 293
Fatih Sultan Mehmed'in Kanuni Şahsiyeti ve Çıkardığı Kanunlar
Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN 311
Kâtip Çelebi'nin *"Cihan-Nüma"* Adlı Eserine Göre Türkistan ve Deşt-i Kıpçak
Prof. Dr. Ramazan ŞEŞEN 319

Kilârî Mehmed (Hâlisî) ve I. Mustafa'nın Cülûsuna Dair Eseri: *Bişâretnâme-i Sultân Mustafa Hân*
Yrd. Doç. Dr. Zeynep AYCİBİN 337

Erzurum, Diyarbakır ve Van Kaleleri Mühimmâtına Dair
Doç. Dr. Ömer İŞBİLİR 349

XVIII. Yüzyıl İkinci Yarısında Osmanlı-Eflak İlişkilerinden Bazı Kesitler
Prof. Dr. Mesut AYDINER 375

Son Kırım Hanı Şahin Giray'ın Muhallefatına Dair
Yrd. Doç. Dr. Cengiz FEDAKAR 385

Meşrûtiyet Döneminde *İrâde-i Seniyye*
Doç. Dr. Filiz KARACA 409

Sömürgeci Rekabet ve Basın: *"Bosphore Égyptien"* Olayı
Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK 423

Millî Mücadele'de Karadeniz'de Yunanistan'ın Faaliyetleri
Yrd. Doç. Dr. Tuğba Eray BİBER 439

Doğu Türkistan Kazak Türkleri Arasında İlk ve Tek Kadın Vali: Hadıvan Hatice Hanım (1897-1963)
Yrd. Doç. Dr. Ömer KUL 449

Uygur Türkçesi ile Türkiye Türkçesi'nde Müşterek Akrabalık İsimleri Üzerine
Prof. Dr. Abdulkadir DONUK 465

Qazaq - Türik Baylanıstarınıñ Tariyhiy Sabaqtastığı
Doç. Dr. Nursuluv İYMAŞOVA 487

Kazak Süreli Yayınlarının Gelişiminde *"Ak Jol"* Gazetesi'nin Rolü
Doç. Dr. Svetlana SMAGULOVA 497

Kazak Türklerinde Avcılık
Prof. Dr. Osman YORULMAZ 505

A. Z. Velidi'nin Rusya'daki Toplumsal ve Siyasi Faaliyetleri
Dr. Ahat SALİHOV 517

Türkistanlı Devlet Adamlarının Atatürk'e Bakışı
Prof. Dr. Abdulvahap KARA 527

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'nun Albümünden Seçmeler 535

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'nun Yayınlarından Örnekler 553

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınlarından Örnekler 559

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın Yayımladığı Kitaplar Listesi 569

Doğu Türkistan Kazak Türkleri Arasında İlk ve Tek Kadın Vali: Hadıvan Hatice Hanım (1897-1963)

Yrd. Doç. Dr. Ömer KUL[1]

II. Dünya Harbi öncesi ve sonrasında mazlum Doğu Türkistan halkının özgürlük mücadelesi de hat safhaya ulaşmıştı. Ülkelik hükümeti adı altında başa getirilenler tamamen keyfî idarelerini sürdürmekte, halk ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi anlamda bir darboğazın içine sürüklenmekteydi. Cenazesini defnetmek için ke-fen dahi alamayan halk, bölücü, terörist veya falan devlete satılmışlar şeklinde hor görüldükleri, hapse atıldıkları, işkenceye maruz bırakıldıkları ve akla hayale gelmedik şekilde zulüm ve işkencelere tabi tutuldukları bir dönem yaşamışlardı. İşte böyle sıkıntılı bir dönemde sorumluluk almaktan çekinmeyen, Çinli memur-ları bile halkının huzurunda eleştirebilen, bir kadın olarak dönemin şartlarında birçok erkeğin yapmaya cesaret dahi edemeyeceği bir görevde bulunmuştu.

Hadıvan Hatice Hanım 1897 yılının Temmuz ayında Targıbatay vilayetindeki Tolu nahiyesinin Kongırabasaz yaylasında Kazakların varlıklı ve soylu ailelerinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Mamırbek Töre'nin kızı olan Hadıvan Hatice Hanım'a 7 yaşına kadar ailesi tarafından kendisine iyi bir aile eğitimi ve terbiyesi verildi.[2] 7 yaşından 9 yaşına kadar 2 yıl babasının açmış olduğu medresesinde din hocası Kegenbay tarafından dinî ve kültürel bilgileri alarak yetiştirildi. Kısa zamanda üstün zekâsı sayesinde kendini geliştirerek din eğitiminde başarılı oldu ve Kur'an'ı okuyup anlayabilecek duruma geldi. Daha sonra oyu,[3] keste,[4] giyim, biçki-dikiş, ev dekorasyonu, yemek yapma, ikramı ve sofra adabı gibi ev işleri yanında, çocuk yetiştirme bilgilerini de annesi Beyçiçek Hanım'dan en ince teferruatlarına kadar öğrendi. Ayrıca konar-göçer hayatın icabı ata eğer ve koşum takımlarının takılması, at kullanımı, eşyaların binek hayvanlarına yüklenmesi... vs. gibi konulardaki bilgi-

[1] İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı.

[2] Halife Altay, *Anayurt'tan Anadolu'ya*, Ankara, 1982, s. 495-596.

[3] Kazak halkının özel motifleri, renk ve çizimleri tamamen kendilerine ait olup duygularını yansıttıkları el emeği göz nuru işleri için kullanılan bir kelimedir.

[4] Aynen oyu gibi bir el sanatıdır.

lerini de maharetli annesinden öğrendi. Bu sayede bir Türk kadınında bulunması gereken bütün hasletleri annesinden öğrenmiş oldu. Ayrıca Kazakların yayla hayatı yaşamalarından kaynaklanan zorluklara alışmayı ve nasıl hareket etmesi gerektiğine dair bilgileri de bu genç yaşında en ziyadesiyle öğrenmiş oldu.

1917 yılında henüz 15 yaşında iken 21 yaşındaki Alen Al-Muhammed Cengizhanoğlu Bey'le evlendi ve Savur yaylasına yerleşti. 1940 yılına kadar annesinden öğrendiği bilgilerle iyi bir ev hanımı olduğunu herkese kabul ettirdi ve takdir topladı. Ayrıca bu dönemde kendini geliştirmekten de geri durmadı. Yaz aylarında yaylanın bin bir renk ve eşsiz güzellikteki doğasından etkilenerek, hayal dünyasını bu etkiye kattı ve böylece iç dünyasına yansıyan ilhamla dokuma sanatında maharetlerini gösterdi. Bu maharetliliği öylesine ileri götürdü ki, kış mevsimlerinde donmuş buz şekillerinden değişik güzel desenler çizdi ve bu çizgileri kendisine kaynak oluşturduğu defterine çizerek yeni desenler yaptı. Bu desenlerin üzerinde çeşitli değişiklikler yaptı, yeni ve farklı figürler elde etti. Bu figürleri de yaptığı el emeği göz nuru eserlerine işledi. Yaptığı bu elişi motifli eserler onun çevresinde ününün gün geçtikçe artmasına vesile oldu.

Hadıvan Hatice Hanım bununla da iktifa etmedi aynı zamanda bu el işi ve çizimlerini Kazak 12 Abakkerey kabilesinin komşu akraba ve kızlarına bizzat öğretti. Düzenlemiş olduğu kurslarda genç kızlara verdiği dersleri her gün mütemadiyen takip ve kontrol etti. Kurslarını sıkı takip ve disiplin altında devam ettirerek genç kızların bu el sanatlarını en ziyadesiyle öğrenmelerini sağladı. Bu kurslarda genç kızların sanatlarını geliştirmelerine ve daha da ilerletmelerine vesile oldu. At üzerine konulan ertokum,[5] jügen,[6] omıldırık, pitsan, kuyiskan,[7] kamşı[8] ve belbew[9] gibi at koşum ve eyer takımları ile bunların yapım ve takı işlerinde kendisini geliştirdi. Bunun yanında kebeje,[10] jükayak,[11] Kımız tegenesi/teknesi, ojav,[12] tüsgîygiz,[13] kebis,[14] mesi,[15] alka-sırga,[16] tüyrovgüş,[17] çolpı[18] ve yüzük-bilezik

[5] Atın üzerinde oturmaya yarayan malzeme.

[6] Atın koşum takımı.

[7] Atın eyer takımının daha düzgün durması için kuyruğuna sabitlenmesini sağlayan malzeme.

[8] Kamçı.

[9] Atın eğerinin bağlandığı kemer.

[10] Sandık. Bir de Doğu Türkistan'da idarecilerin ihtiyaç duydukları mühür ve imzalarını saklamak için kullandıkları özel gümüşten yapılma küçük sandukalar vardır ki bunların üzerinde, Cami resimleri ile Bakara Süresi'nin 255. ayeti ile Ayete'l-Kürsü yazılmakta olup üzerinde H. 1050 tarihi bulunmaktadır.

[11] Ağaçtan yapılmış ve üzerine yorgan gibi eşyaların konulduğu ve bu malzemelerin nem ve rutubetten korunmasını temin eden süslü ve her tarafı rengârenk oyma bir el sanatı ürünüdür. Bu değerli hatıra da kaybolan değerli yadigârlar arasında olup, Hadıvan Hanım'ın en ziyadesiyle üzüldüğü eserlerden biridir. Çaymurat Hamzaoğlu, *Ordu'nın Son Göçü*, Urumçi, 2003, s. 362.

[12] Kımızı karıştırıp, tas veya bardaklara koyduğumuz alet. Bir nevi kevgir.

[13] Duvar süslemesinde kullanılan, kızların çeyizlerinde bulunan, el yapımı, motifli, bilhassa kadifeli bir süs duvar halısı.

[14] Bir çeşit ayakkabı.

[15] Mes.

[16] Boyun ve kulağa takılan takı takımı.

[17] Hanımların elbiselerine taktıkları ve giydikleri elbiselerinin yakalarını bir araya getirmek için kullandıkları metalden yapılan (altın veya gümüş) ve süslenen el emeği.

[18] Kadınların yeleklerinin üzerine astıkları ve süs olarak kullandıkları metal süs.

gibi altın ve gümüş ile yapılan süslemeleri bir bir araştırıp geliştirmek suretiyle halkının beğeni ve istifadesine sundu. Bu altın ve gümüş işlemeli el sanatlarını aynı zamanda genç Kazak erkeklerine de öğretti. Bu suretle eskiden Savur'da erkeklerin yapması ayıplanan bu el emeği ürünler bundan sonra erkekler tarafından da yapılmaya başlandı. Hadıvan Hanım'ın kendisi için hazırlamış olduğu çeyize zamanında herkes hayranlık duymuştur ki, bu çeyiz halen dillere destan bir şekilde yaşlılar arasında anlatılmaktadır.[19]

Hadıvan Hanım'ın ikinci kızı Nurzağı için hazırlamış olduğu *"Sırlı Üy/Ev"* yani *"Kazak Evi"* 1955 yılında Nurzağı'nın oğlu Tilewkan Tilevberdin[20] tarafından Kazakistan'a göç ederken beraberinde götürülmüş ve Alma-Ata'daki Devlet müzesine hediye edilmiştir. Kazakistan Devlet yetkilileri bunu *"Kerey tayfasının el sanatı"* adı altında sergilenmekte ve ziyarete açık bir şekilde halen görülebilmektedir. Yine Hadıvan Hanım'ın inci ve pahalı taşlardan el emeği olarak yaptığı Tüskeygiz'ye[21] Çin'deki Kültür Devrimi'nde[22] Kızıl Çin hükümeti yetkilileri tarafından el konulmuş ve en nihayetinde o güzelim eserin kimde olduğunu meçhul bir hale getirerek ortadan kaybetmişlerdir. Hadıvan Hatice Hanım bunun üzüntüsünü uzun süre üzerinden atamamıştır.

Hadıvan Hatice Hanım, Doğu Türkistan'da ilk defa valilik makamına getirilen bir kişidir. Onun ikinci özelliği de ilk defa Doğu Türkistan'ın merkezi Urumçi'nin Türk valisi olmasıdır. Hadıvan Hanım, Kazak Türkü aristokratlarındandır. Kocası da bir Kazak Türklerinin beylerinden *Alen Beg*'dir. Hadıvan Hanım koyu bir milliyetçi idi. Bu yüzden 19 Şubat 1947 tarihinde Urumçi'de olan nümayiş sırasında bazı kişiler Canımhan, Salis ve Hadıvan Hanım'ın istifalarını istemişlerdi. İstifa isteyen bu kişilerin adları zikredilen üç Kazak Türkü ile, meşhur kahraman Osman Batur'un karşısında yer almaları ile anılmaları dikkate değerdir. Hadıvan Hanım, Komünist Çin kuvvetleri Urumçi'ye geldikten sonra valilik makamından indirilmiştir.

Hadıvan Hanım'ın bütün mal varlığına 1947 yılının Ekim ayında yapılan Altay ayaklanması sırasında el konulmuş ve çocuklarına hiçbir miras bırakılmamıştır. El konulan bu mallar Çinli askerler tarafından yağmalanmıştır ve hükümet yetkili-leri tarafından paylaşılmıştır.

Daha sonraki yıllarda yine büyük uğraşlar vererek yapmış olduğu Kazak evini 1964 yılında Çin hükümetinin Xian Film şirketi film çekmek bahanesiyle, yoğun baskılar sonucu çok cüzi bir rakama Hadıvan Hanım'ın çocuklarından sözde satın almıştır. Hadıvan Hanım'ın el emeği göz nuru bu çok değerli koleksiyonlarına laka-

[19] *Hadıvan Hanım'ın Oğlu Millethan Alen Al Muhammedoğlu'nun Hususu Notları*, s. 5.

[20] Kazakistan'ın meşhur şair ve yazarıdır. 1993 yılında Alma-Ata'da vefat etmiştir.

[21] Duvar kilimi olup, tamamen el işi ve motif süslemelidir. Bunlar kişinin varlık durumuna göre kıymetli taşlarla veya inci süslemelerle nakşedilirdi veya altın suyuna batırılırdı.

[22] 1966 yılında Çin'de Mao tarafından "Kültür Devrimi" başlatılmıştır. Bu devrim 1976 yılının sonuna kadar devam ettirilmiştir. Bu 10 yıllık dönemde Çin'de Mao'nun kendisine karşı olabileceğini düşündüğü bütün aydın, bilim adamı, zengin, soylu... vs. kişiyi sisteme muhaliflik veya başka kisveler altında ortadan kaldırmıştır. Bu devrim ile Mao'nun gayesi tek tip bir toplum meydana çıkarmak ve kendisine muhalefet edebilecek kişileri ortadan kaldırmaktı.

bı *"Hong Weibin/Mao'nun Kırmızı Askerleri"* olan Mao tarafından 1966 yılında zorla el konulmuştur. Bu dönemde sadece Hadıvan Hanım'ın değil çocuklarının da bütün mal ve mülkleri talan edilmiştir.[23]

1940 yılında Şeng Shıcai/Şing Şisey, Alen Wang'ı[24] *"Japon İmparatorluğu'nun casusu"* şeklinde bir iftira ile hapse atar. Hadıvan Hanım'a *"ellerinizdeki silahları teslim ediniz"* şeklinde baskı yaparlar.[25] Sarsümbe'de Hadıvan Hanım altı ay müddetince sorguya çekilir. Urumçi'de Alen Wang'ı, Şeng'ın kayın babası Que Siling[26] bizzat kendisi sorgular. Lakin hiçbir netice alamaz. Bu durum üzerine Hadıvan Hanım'ı *"eşinle görüştürelim"* şeklinde kandırarak 1942 yılında 5 çocuğuyla birlikte Altay'dan Urumçi'ye getirirler. Burada 13 Kasım tarihinde hepsini hapse atarlar.[27] Güdülen amaç Alen Wang'dan sonra Hadıvan Hanım'ı da Kazak halkından uzaklaştırmaktır.

Hadıvan Hanım, hapiste Kur'an-ı Kerim, Sarf, Nahiv, Kıssa-i İslâmiye ve Tecvid gibi kitapları okuyarak dini bilgisini zenginleştirmiştir. Hapiste kaldığı dönemde eskiden annesinden öğrendiği ve daha sonra da diğer komşu Kazak gençlerine öğrettiği el sanatlarını, yenileyip geliştirerek desenlerini bir deftere kaydetmiştir. Bu suretle yeni koleksiyonunu kâğıt üzerine dökmüştür.

1944 yılının 9. ayında Şing Shıcai'nin (Doğu Türkistan) ülkeyi idare etmekteki başarısızlığı üzerine Guomindang hükümeti gelmiş ve Şing kaçmak zorunda kalmıştır. İşte bu olayı takiben Alen ailesi hapisten çıkarılmıştır.

10 Şubat 1948 yılında Osman Batur çok güvendiği yardımcılarından Bayan, Kanatbay ve Kayumkadı'yı önde gelen Kazak Türklerinden 10 kişiden fazla kişinin oluşturduğu bir heyetle Altay'dan Urumçi'ye gönderir. Bunlar Urumçi'de Vali Hadıvan Hanım ve Maliye Bakanı Canımkan ile bir toplantı yaparlar. O dönemde olup biten ve halen devam etmekte olan bütün olaylar bu toplantıda ele alınır. Yapılmış ve yapılmakta olan hizmetler ile gelecekte yapılması düşünülen işler tartışılır. Hadıvan Hanım ve Canımkan gelen bu heyeti çok sıcak karşılarlar. Yapılan toplantıdan her iki taraf da hoşnut bir şekilde ayrılır. Bu toplantıyı mütea-

[23] *Hadıvan Hanım'ın Oğlu Millethan Alen Al Muhammedoğlu'nun Hususu Notları*, s. 8.

[24] Wang: Çin Merkezî hükümetinin Doğu Türkistan'da görevlendirdiği kişilere verdiği unvanlardan biridir. Kelime anlamı "Baş, kumandan, başkan" demektir. Bir başka ifade ile Doğu Türkistan'da bulunan halklarını her birinin wangı o halkın lideri demektir. Alen, Hadıvan Hatice Hanım'ın eşi olup asıl adı Alen Al-Muhammed Cengizhanoğlu Kögeday'dır. Wang'lık unvanı ilk olarak 1621 yılında Alen'in dedesi Kögeday'a verilmiş, aynı ailede saltanat şeklinde devam ederek Hacı, Kasımhan, Cengizhan ile en son Alen Bey'e verilmiştir. 12 Abakkerey Kazak halkının lideri (başı) demektir. *History of Migration of Xinjiang Kazak People*, Urumçi, 5 Temmuz 1993, s. 227. (Bu eser Kumul Yerel Hükümeti'nin Tarih Araştırma Komitesi tarafından talep edilmiş ve 11 kişiye yazdırılmıştır).

[25] 1935 senesinden başlayarak 1949'a kadar devam eden bu iç göç esnasında Kazak halkının mağdur olmaması ve kendilerini korumaları maksadıyla Hadıvan Hanım göç edenlere silah yardımında bulunmuştur. Zaten bu sorgulama esnasında "ellerinizdeki silahları teslim edin" tarzındaki muhatap buradan kaynaklanmaktadır. Ayrıca "Üç Vilayet İnkılâbı" döneminde Yerel Hükümete 12.000 koyun, 2.500 iyi cins at ve 50 deve ve ayaklanmaya katılanların ihtiyacı olan diğer malzemeleri de vermiştir. Hamzaoğlu, s. 334 vd.

[26] Siling: General.

[27] Hadıvan Hanım dönemin şartları gereği Guomindang partisinin lideri Sun Zhong Shan'ın "3 Prensip" adlı kitabını okuyarak siyasî bilgilerini de artırmıştır. Bu ve benzeri eserleri okumak suretiyle yönetim alanında da kendisinin daha bilgili ve şuurlu olmasını sağlamıştır.

kip Osman Batur kendisine yakın gördüğü binlerce kişi ile Çitay'dan Çuan'a göç eder. Aynı zamanda yardımcısı Kanatbay'ı da Doğu Türkistan Hükümeti'ne elçi olarak gönderir. Kanatbay, hükümete yapılan bu göçle ilgili bilgiler verir. Osman Batur'un bu ve bundan sonraki göçlerine Hadıvan Hanım'ın maddi ve manevi yardım ve desteği görülür.[28]

Bu tarihten sonra halkının refahı, huzuru, birlik ve beraberliği ile Doğu Türkistan'ın içinde bulunduğu ızdıraplı günlerde birbirlerinden kopmaması için elinden gelen gayreti göstermek istemiştir. Üstün zekâsı ve engin siyasî görüşleri ile halkının başvurduğu liderler arasında yerini almıştır. Bu suretle tekrar Kazak halkının başına geçmiştir ki, kendisi de son Kazak Wang'ıdır.

Hadıvan Hanım 1946 yılında Urumçi valisi ve şehrin asayişinden sorumlu askerî komutan olarak görev yapmaya başlamıştır. Doğu Türkistan'daki *"ilk ve son Türk soylu kadın vali ve askerî komutan"* olarak Türk Tarihi kayıtlarına geçmiştir. Hadıvan Hanım bilhassa 1944 yılından sonra Doğu Türkistan coğrafyasında yaşayanların birbirleri ile olan mücadelelerinde ve tek yumruk olamamalarının sıkıntılarını görebilmiş, kimin ne yaptığı ve ne olacağı meçhul olan bu dönemde Kazak halkını nasıl bir arada ve dağılmadan birlik ve beraberlik içerisinde tutabilmenin yollarını aramıştır. Bunun için de baskı ve zulümler neticesinde Çin'in iç bölgelerine[29] göç etmek zorunda kalmış kişileri tekrar geri getirmek düşüncesiyle hareket etmiş ve bu düşüncesinde de başarılı olmuştur.[30] Bu yaptığı *"birlikten kuvvet doğar"* esasına en güzel örneği teşkil etmiştir.

1917 yılında evlenen Hadıvan Hanım, Delilhan (oğlu), Nurzâde (kızı), Nurzağı (kızı), Zekihan (oğlu),[31] Millethan (oğlu), Nurzile (kızı), Meshude (kızı) ve Batuhan (oğlu) olmak üzere 4 kız ve 4 erkek evlat dünyaya getirmiştir. Çocuklarından sadece Meşhude hayatta olup Alma-Ata'da yaşamaktadır. Diğer evlatlarının ise çocukları veya torunları hayatta olup, Urumçi, İstanbul ve Alma-Ata'da hayatlarını idame ettirmektedirler.

1946 yılında İli'de kurulan Doğu Türkistan Hükümeti'nin teşkilinden sonra her vilayet seçime gitti ve bu sırada Altay'a gönderilen seçim heyetine Urumçi vali mahkemesinin vali yardımcısı Türkistan isimli bir Kazak yiğidi lider olarak

[28] *Kazak People*, s. 103.

[29] Çin'in iç bölgelerinden kasıt hâkim nüfusu Çinlilerin meydana getirdiği ve başka milletlerden kişilerin meskûn olmadığı bölgeler kastedilmektedir.

[30] *Kazak People*, s. 122.

[31] Moskova'da askeri eğitimini tamamlayıp Doğu Türkistan'a dönen Zekihan'a Çin Devlet adamları babası Alen Wang'a karşı kendileri tarafında hareket etmelerini istemişler fakat yi bir aile terbiyesi ile yetişen Zekihan böyle alçakça bir teklifi kabul etmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Çin'in yaptığı bu baskılar Zekihan'ın iç dünyasında büyük çöküntüler yaşanmasına sebep olmuştur. Zeki Han'ın Türkiye'ye göç eden Kazak halkına liderlik etmesi için Halibek Hakim tarafından Türkiye'ye davet edilmiş, aynı zamanda Osman Batur tarafından da kendisine "beraber mücadele de bulunalım" teklifi sunulmuştur. Bunun yanında Üç Vilayet Hükümeti kurulduktan sonra Zekihan, İli/Gulca'ya davet edilerek kendisine "Polkovnik" unvanı verildi. Lakin kendisi bunu da kabul etmeyerek, Urumçi'de annesinin yanında kaldı. Üç Vilayet hükümeti'nin teklifine karşılık Guomindang Hükümeti de Tuan Zhang'lık unvanı vererek Urumçi'de ikametine devam etmiştir. Tuan Zhang'lık unvanı Polkovnik unvanına eşit olup 1.000 kişinin amirliğinde bulunan bir askeri komutan anlamına gelmektedir. Hamzaoğlu, s. 359-360. Kültür Devrimi sırasında sürgüne gönderilen Zekihan 1976 senesinde Urumçi'de vefat etmiştir.

görevlendirildi. Ancak Türkistan, Altay'a varmak üzereyken Dörbülcin adlı yerde bilinmeyen kişiler tarafından öldürüldü. Bunun üzerine Kazak halkının bilhassa Had-Wang/Hatice Hanım ve Canım Han Hacı gibi Kazak liderlerinin Ahmed Can Efendi gibi İli vekillerine husumeti arttı. Böylece aralarında husumet ve karşı muhaliflik meydana geldi.[32]

Hadıvan Hanım ve eşi Alen Wang'ın Kazak halkının eğitimi anlamında yaptıklarına örnek olarak kardeşi Şerif Han Töre'yi desteklemelerini gösterebiliriz. Şerif Han Töre,[33] Alen Wang'ın babadan bir anadan ayrı kardeşidir. Hadıvan Hanım ve Alen Wang'ın desteğini alarak Altay'da *"Moğol-Kazak Okul"*larını açmıştır. Açılan okulların sayısı 67'dir. Bu okullardan mezun olan öğrencilerin sayısı ise 10.000'den fazladır. Bu okullardan mezun olan Kazak öğrenciler Çin'in Huangpu Askerî Akademisi'nde eğitim almaya hak kazanmışlardır ki, bu dönemde Huangpu'ya girmek hele azınlık halkı için çok da kolay bir şey değildi. Bu akademiden mezun olmuş ünlüler arasında Jiang Jie Shi[34] ve Zhouenlai[35]'yı sayabiliriz. Bu akademiden 10'dan fazla Kazak genci de mezun olarak Doğu Türkistan'da devlet kadrolarında görev almıştır.[36]

Hadıvan Hanım Kazak gençlerinin eğitimlerine katkıda bulunması için Tatar asıllı, Rusya'da okumuş, birkaç dil bilen ve aydın bir kişi olan Anurdin Bey'i Urumçi'ye davet ederek, yanında görev vermiş ve gençlerin bilgilenmesine vesile olmuştur. Aynı zamanda Altay'da tarım alanlarının daha verimli bir şekilde kullanılabilmesi için Rusya'dan tarım uzmanları getirtmiş ve halkının tarım bilgilerini artırmak için kurslara katılmalarını sağlamıştır. Hayvanların nasıl beslenip, kesileceği, derilerinin önemi, tarım ve hayvancılığın ekonomik hayattaki faydaları konusunda halkını bilgilendirmiştir.[37]

Hadıvan Hanım'ın yakın dostluk kurduğu kişilerden biri de Song Meiling'dir. Song Meiling, Çin'in Guomindang Hükümeti döneminde cumhurbaşkanlığı vazifesi yapan Jiang Jie Shi'nin eşidir. Çin'in köklü ve soylu ailelerindendir. Eğitimli, son derece kibar, nazik, çok güzel ve çekici bir politikacı eşidir. Çin'in önde gelen şahsiyetlerinden olan Song Meiling, aynı zamanda kocasıyla birlikte aktif siyasetin de içerisinde yer almıştır. Hayatının son dönemlerini Amerika ve Tayvan'da geçirmiştir. 1940'lı yıllardan itibaren Doğu Türkistan Kazak halkının *"Jun Wang"*ı Alen Bey'in eşi Hadıvan Hatice Hanım ile yakın bir dostluk tesis etmiştir. Birlikte birçok toplantı tertip etmişler ve önemli kararlar almışlardır. Hadıvan Hanım'ın

[32] Polat Kadiri, *Baturlar, Doğu Türkistan Milli Mücadele Tarihi (1930-1949)*, (Haz: Ömer Kul), İstanbul, 2007, s. 176.

[33] Şerif Han Töre hakkında geniş bilgi için bkz: Köben Asgaroğlu, *Kazak Tarihindeki Ünlü Simalar*, Pekin, 2002.

[34] Taiwan Cumhurbaşkanı ve Song Meiling'in eşi.

[35] Rusya'da okumuş, Çin'in zengin ve soylu ailelerinden gelme, Fransızca bilen ve Mao döneminde aktif şekilde bir başbakanlık yapmış, batı düşüncesinde bir devlet adamı.

[36] Hamzaoğlu, s. 344-345. Bu eser tamamen Hadıvan Hanım ve eşi Alen Wang'ın Doğu Türkistan'daki Kazak halkının göç olayları, yaşadıkları zorluklar, mücadeleleri, başlarına gelenler, iç dünyaları, duygu ve düşünceleri... gibi her konuda bu iki gönül insanının doğumundan itibaren bütün hayatlarını kaleme almış, roman tarzında değerli bir eserdir.

[37] Geniş bilgi için bkz: Hamzaoğlu.

hayatını anlatırken burada 1995 yılında Urumçi Gazetesi'nde yayınlanmış olan bir hatırayı nakletmek istiyoruz:[38]

"1991 yılında Ben Dongminchang, 'Tuan Jie Bao'dan uzun süredir Amerika'da ikâmet eden Taivan Cumhurbaşkanının eşi Song Meiling Hanım'ın Taivan'a geri döndüğünü, Jian Jie Shin'in 100. doğum günü kutlaması ile 'Bai Jian' adı verilen muhteşem kutlama partisine katılmak üzere geldiğini ve ayrıca oğulları Jing Guo, Wei Guo ve torunlarıyla hasret gidermek için Taivan'a döndüğüne dair haberleri gazeteden okurken aklıma 45 yıl öncesine dayanan güzel bir hatıra geldi. O zamanlar Çin'in başkenti Nan Jing idi. Orada Song Meiling Hanım'la iki defa görüşmüştüm. Ekim 1946 yılında Guomindang dönemi Millet Meclisi vekillerinin toplantısı vardı. Ben Doğu Türkistan'ın Şi Bo, Dağur, Man Ju gibi azınlık milletlerin Kültür Danışma, Dayanışma ve Geliştirme Federasyonu Başkan Yardımcısı ve General Zhang Zhı Zhong'ın hususi tercümanı sıfatıyla, Doğu Türkistan'ın diğer vekilleriyle birlikte grup halinde Nan Jing'e gittik. Hadıvan Hanım da bu grupta idi. Nan Jing'de Dihua (Urumçi) Valisi ve General Hadıvan Hanım ani bir karar vererek Jiang Jie Shia ve Song Meiling Hanım'la görüşmek istediğini bildirdi. O zamanlar benim akrabam olan Guanglu isimli kişiye (kendisi kanun tasarlama ve düzenleme komitesinde üye idi) bu isteğimizi bildirdik. Kendisinden randevu ayarlamasını rica ettim. Bay Guanglu, Jiang Jie Shi'nin özel kalem müdürü ve yardımcısı Yuan Shaogan Bey ile bakanlık yapmakta olan Yeşiang Zhi isimli bakanın yardımcıları bize bir görüşme ayarladılar. Bu dostlarımız bizi birçok bürokrasi işlemlerinden kurtardı. 10 Kasım 1946 sabahı Song Meiling Hanım bizi almak üzere hususi şoförünü ve arabasını gönderdi. Bizi Guang Pu caddesindeki sarayına getirdi. Salonun girişinde Song Meiling Hanım göz kamaştıran ipek siyah renkli bir elbise ve her zamanki gibi çekici güzelliği ve şıklığıyla bize doğru yaklaştı. Sıcacık gülümsemeleriyle bizimle tek tek el sıkıştı 'hoş geldiniz' dedi. Aradan birkaç dakika geçmemişti ki, Jiang Jie Shi üzerinde gri renkli uzun Çin tarzı elbisesiyle, kel kafası gözümüze çarptı ve içeriden çıkageldi. Yüzünde kolay fark edilemeyecek hafif bir gülümseme vardı. Bize oturun işareti yaparak buyur etti. Ben çok şaşkındım. Uzun zamandır Jiang Jie Shi'in çok farklı bir karaktere sahip olduğuna dair duyumlar almıştım. Hızla değişen yüz ifadesi onun ne kadar ciddi ve sert karakterli bir insan olduğunu gösteriyordu. Korku, heyecan ve adını koyamadığım bir duygu sardı beni. Jiang Jie Shi'in ağır mahalli şive ile konuşması beni anlayamayacağım endişesiyle korkutuyordu. Bütün dikkatimi vererek onu dinlememe rağmen anlamakta güçlük çekiyordum. Eşi Song Meiling Hanım bu durumu fark etmiş olacak ki, bana kocasının sözlerini tekrar aktarmaya başladı. Ben de bu konuşmaları Hadıvan Hanım için Kazakça'ya aktardım. Sohbetimiz bu şekilde devam etti. Ayrılma zamanı yaklaşıyordu. Jiang Jie Shi, Hadıvan Hanım'a ve diğer kişilere şöyle dedi: 'General Zhang Zhı Zhong'a destek vermenizi dilerim. Birlikte

[38] Yayınlanmış olan bu anının metni için bkz: Ek III, s. 11 vd.

Doğu Türkistan'ın geleceği için çalışalım. Halka iyi hizmet edelim. Sizlerin buralara gelmeniz kolay olmasa gerek. Buraya gelmişken de gezebileceğiniz her yeri gezin, görün.' Bu arada Song Meiling Hanım İslâm inancına göre hazırlanmış pasta ve kurabiyeleri özel çaylarıyla birlikte bize ikram etti. Bu çay sohbetinde Uygur, Kazak, Şibo ve Doğur halklarının hayatlarından, maddi ve manevi durumlarından söz edildi. Ayrıca bu sohbet esnasında Song Meiling Hanım, Hadıvan Hanım'dan Doğu Türkistan'daki azınlık halklarının kadınlarının sosyal faaliyetleri, yaşam tarzları, çocuk eğitimleri, istekleri, eğitim durumları... vb. konularda yapılanlar ve yapılması düşünülenler hakkında bilgi aldı. Bu konularda Hadıvan Hanım yapmış olduğu çalışmaları birer birer Song Meiling Hanım'a anlattı. Fikir teatisinde bulunuldu. Sonra Hadıvan Hanım büyük ve siyah renkli deri çantasından iki adet Altay yöresine has özel değeri çok yüksek siyah-beyaz renk karışımı olan tilki derisini (kürk) ve daha evvel hazırlamış olduğu hediyeleri Song Meiling Hanım'a verdi. Song Meiling Hanım buna çok sevinmişti. Yüzündeki hoş bir tebessüm ile Hadıvan Hanım'a teşekkür etti ve kucaklaştılar. Sonra Song Meiling Hanım ve Jiang Jie Shi bizi saray kapısına kadar uğurladılar. Ve geldiğimiz özel araba ile otelimize geri döndük. Bu görüşme beni derinden etkilemişti. Hadıvan Hanım, Kazak halkının eşsiz, özel, seçkin ve cömert bir hatunu idi. Saygın ve seviyeli kişiliğine tanıklık etmiştim. Onunla olan anılarımı hayatım boyunca unutamam. Bu özel anıyı bugün sizlerle paylaşmak istedi."

Hadıvan Hanım 1963 yılının sonbahar aylarında rahatsızlanması üzerine hastaneye kaldırılmış ve doktorlar kendisine *"evine gitmesini ve bir hekim göndereceklerini"* söylemişlerdir. Bundan sonrası hakkındaki bilgiler muhtelif olmakla beraber ölümü üzerindeki sis perdesi aydınlatılamamıştır. Gelini Hafure Hanım gelen bu Çinli doktorlar tarafından verilen ilaçlar yüzünden kaynanasının vefat ettiğini düşünmektedir.[39] Hadıvan Hanım'ın ölümü hakkındaki bir diğer düşünce ise Urumçi Emniyet Müdürü'nün kendisini evinde ziyaret ettiği esnada yaptıkları bir münakaşa neticesinde Hadıvan Hanım'ın hiddetlenerek aniden rahatsızlanması üzerine vefat ettiğidir. Hadıvan Hanım'ın ölümü için diğer bir düşünce kahraman Türk büyükleri gibi şehit edildiği yönündedir. Her üç düşünce de Hadıvan Hanım'ın vefat sebebini tam olarak ortaya koymamaktadır. Bu konuda yapılacak olan çalışmalar ve ortaya çıkarılacak olan yeni belgeler bu durumu teferruatıyla ortaya koyacaktır düşüncesindeyiz.

Delilhan Canaltay'a[40] göre Hadıvan Hanım:

"Altay'da mukim Alen Wang'ın hanımıdır. Altay halkı onlara bağlıydı. Şing Shıcai'nin ayrılmasından sonra Hadıvan Hanım daha rahat hareket etmeye başladı. Wu Cung Şi idareyi ele aldıktan sonra Hadıvan Hanım Urumçi

[39] Bu bilgileri bizzat kendisinden dinlediğimiz kişi Hafure Hacıbek'dir. 1940 yılında Targıbatay doğumlu olan Hafure Hanım, Hadıvan Hanım'ın 3. gelinidir. 1993, 2000 ve 2005 yıllarında Türkiye'de yaşayan oğlu ve kızını ziyaret gelmiştir. Hâlen Urumçi'de yaşamaktadır.

[40] Delilhan Canaltay, hâlen İstanbul Evren Mahallesinde ikamet etmekte olup, Hadivan hanımı yakinen tanıyan, birlikte birçok işler yapmış eski iki dost.

valiliğine getirildi. Hadıvan Hanım varlıklı bir ailenin mensubu olduğu için birçok hayır işlerinde bulunmuştur. Bu aile Cemeney nahiyesinde mukim idi. Buradan ayrılarak Nen-Şen nahiyesine taşındılar. Çin'de yeni kurulmuş olan Guomingdang Hükümeti 1946 yılında barışmak ve birlikte hareket etmek üzere kendilerine elçi gönderdi ve barış temin edildi.[41] *Çok güzel bir bayandı. Üniversite bitirmemiş ama insan olarak mükemmel denilebilecek bir hanımdı. Haksızlık yapmazdı. Nasihat ederdi. Çok ahlâklı bir insandı. Öğüt yoluyla insanları yola getirmek isterdi. Doğruyu her zaman her yerde insanların yüzüne söylerdi. Lafını esirgemezdi. Kendisine "Erkek gibi Kadın" derlerdi. Kocası kendisine göre daha sakin bir insandı. Kocasına göre daha heybetli idi. Devamlı surette kendisiyle görüşürdük. Medresede okuduğum ve hacca gittiğim için kendisini bana yakın hissederdi."*

Son olarak şunu ifade etmek gerekirse; Doğu Türkistan'da ilk olarak soylu bir Türk kadınının vali olmasının tarihî açıdan da çok önemli bir yerinin olduğu kanaatindeyiz.

Yararlanılan Kaynaklar

Altay, Halife, *Anayurt'tan Anadolu'ya*, Ankara, 1982.

Asgaroğlu, Köben, *Kazak Tarihindeki Ünlü Simalar*, Pekin, 2002.

Hadıvan Hanım'ın Oğlu Millethan Alen Al Muhammedoğlu'nun Hususu Notları.

Hafure Hacıbek Hanım ve çocukları Gülina Millethan Hanım ve Evzat Millethan Bey'in verdiği malumatlar.

Hamzaoğlu, Çaymurat, *Ordu'nın Son Göçü*, Urumçi, 2003.

History of Migration of Xinjiang Kazak People, Urumçi, 5 Temmuz 1993.

Kadiri, Polat, *Baturlar, Doğu Türkistan Milli Mücadele Tarihi (1930-1949)*, (Yay. Haz. Ömer Kul), Ankara, 2008.

[41] Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Hadıvan Hanım kurulan bu hükümette Urumçi valiliği görevini de üstlenmişti. Bu görev ile Hadıvan Hanım Urumçi'deki askerlerin de Selingyuan (komutanı)'ı görevini uhdesine almış oluyordu.

Ekler

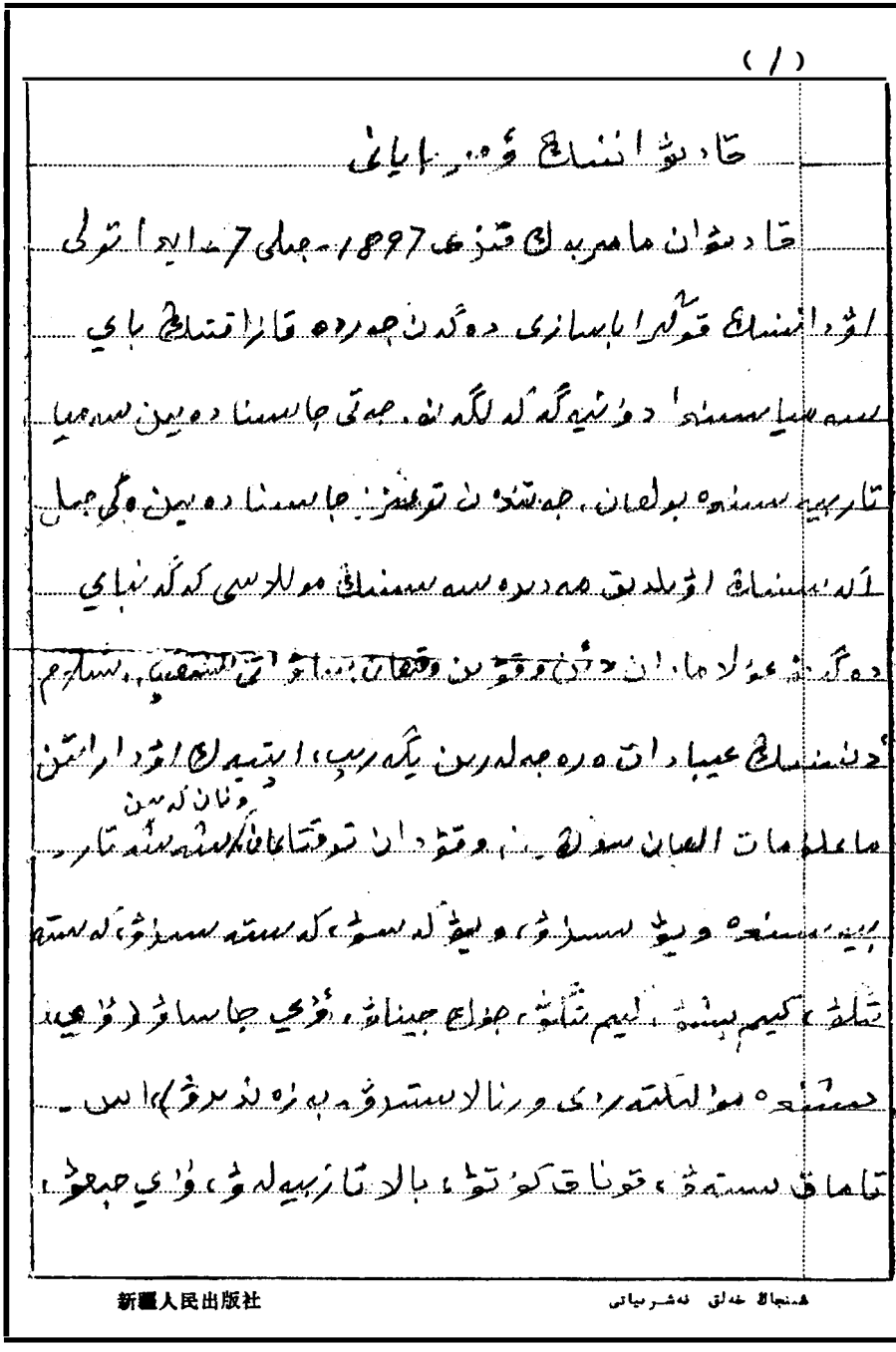

(/)

حادیۋان انساق ئۇيغۇر يازىنى

حادیۋان ماھمۇد قىزى 1967-يىلى 7-ئايدا تۇرلى

ئۇيغۇر ئىسىملىرى قامۇسىنى باسماقچى بولۇپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بارلىق

ئىسىم-سىياسىتىدىن ئۇنىۋېرسال دەپ قارىغان ئىسىملەرنى توپلاشقا باشلىغان.

ئۇ ئۆزى توپلىغان ئىسىملەرنى ئىككى قىسىمغا ئايرىپ، بىر قىسمىنى

تارىخىي ئىسىملەر، يەنە بىر قىسمىنى ھازىرقى زامان ئىسىملىرى دەپ

ئاتىغان. ئۇ ئۆزى توپلىغان ئىسىملەرنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەسلى ئىسىملىرى

دەپ قارىغان. ئۇ ئۆزى توپلىغان ئىسىملەرنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەسلى ئىسىملىرى

دەپ قارىغان. ئۇ ئۆزى توپلىغان ئىسىملەرنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەسلى ئىسىملىرى

دەپ قارىغان. ئۇ ئۆزى توپلىغان ئىسىملەرنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەسلى ئىسىملىرى

دەپ قارىغان. ئۇ ئۆزى توپلىغان ئىسىملەرنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەسلى ئىسىملىرى

دەپ قارىغان. ئۇ ئۆزى توپلىغان ئىسىملەرنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەسلى ئىسىملىرى

دەپ قارىغان. ئۇ ئۆزى توپلىغان ئىسىملەرنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئەسلى ئىسىملىرى

新疆人民出版社 شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

Ek I
Hadıvan Hatice Hanım'ın oğlu Millethan Alen Al Muhammed Cengizhanoğlu'nun hususi notlarının ilk sayfası

Ek II
Hadıvan Hanım ve yakınlarına ait resimler

Mamirbek kızı Hatice

Alen Wang, küçük oğlu Batuhan ile

Hatice Hanım, Nan Shan Gültekşe Yaylası'nda yaz tatilinde.
Arka soldaki iki kişi Hatice Hanım'ın koruması.
Ortada uzun boylu olan oğlu Millethan. Onun yanındaki yengesi Ravşan Hanım.
Soldan itibaren: Nimet Mingjiani, Alen Bey, Hatice Hanım, oğlu Zekihan ve küçük oğlu Batuhan

Hadıvan Hanım'ın Gelini
Hafure Hanım (Millethan Bey'in eşi)

Hatice Hanım, Tayvan Cumhurbaşkanı
Jiang Jieshi ile

Hatice Hanım, Nanjin'de Song Meiling Hanımla birlikte

Çinliler tarafından vahşice katledilen
Alen Bey'in kardeşi Şerif Han Töre

Hatice Hanım'ın solundaki kişi İsa Yusuf Alptekin
Sağında Jiang Jieshi, Ahmetcan Kasimi vs. hükümet yetkilileri ile

Hatice Hanım Nanjin'de Emine Buğra Hanım'la birlikte
D.T. Büyükmillet Meclis toplantısı sonra hatırası

Hatice Hanım; oğlu Zekihan, Batuhan Emine Buğra Hanım, Ahmetcan Kasımî ve dönemin hükümet yetkilileriyle

Bütün Çin Devleti Halk Vekilleri Kurultayına Katılan Şarki Türkistan Vekilleri, 25.11.1946, Nankin.
Oturanlar (Soldan Sağa): 1. .... 2. Hadivan 3. Emin Buğra 4. Mesut Sabri Baykuzu 5. Ahmet Can Kasımi 6. İsa Yusuf Alptekin 7. Abdülkerim Abbas 8. .... 9. ....
Ayaktakiler (Soldan Sağa): 1. .... 2. .... 3. Ertuğrul S. Baykuzu 4. .... 5. .... 6. Ziya Samedi 7. .... 8. .... 9. ....

Ek III

1995 yılında Urumçi Gazetesi'nde Dongminchang tarafından Çince olarak yayınlanmış olan hatıra

历史钩沉

我与宋美龄

1991年，我在《团结报》上看到长期居住在美国的蒋介石先生遗孀宋美龄夫人回到台湾，参加为蒋介石先生诞生一百周年举办的百鸡安盛会后，与久别的儿子经国、纬国及其孙子共享天伦之乐的消息后，使我联想起45年前在南京两次晋见宋美龄夫人的情景。

1946年10月，国民党召开国民代表大会，我以新疆锡伯、达斡尔、满族文化促进总会副理事长和张治中将军私人翻译的身份，随新疆代表团出席了南京召开的国大代表会议。

到南京后，我和同来的阿勒泰专区哈萨克族部落郡王福晋、迪化专员兼保安司令哈迪万女士等人，蒙发出想见见蒋介石和宋美龄的念头。当时我有一个表叔叫广禄，他是立法委员，他听了我们的想法后，通过蒋介石的亲信袁笑轩和国府某处处长叶翔之二先生的帮助，免去侍从室烦琐的审查，获准谒见。11月10日上午，宋美龄派车把我们接到黄浦路蒋介石官邸，一进客厅宋美龄身穿深黑色旗袍由内室出来，笑着跟我们一一握手，数分钟后，蒋介石也身着灰色长袍光着头从里面走了出来，他脸上挂着一丝不易察觉的笑容，示意让我们坐下，我久闻蒋性情喜怒无常，见到他严肃的神情，使我对他有一种天威难测之感，心情不免有些紧张，加之他一口浓重的江浙口音，我尽管乘精会神地听，但有些话实在难以听懂，坐在蒋身旁的宋美龄夫人察觉到我的为难之色，便把蒋说的话又用普通话解释给我听，我再用哈萨克语给哈迪万等人听。临别时蒋嘱咐我等协助张治中将军把新疆的工作做好。并关照我等说："来一次不容易，可以到各大城市去看看"。接着宋美龄夫人按照伊斯兰教的风俗习惯，用高级清真糕点招待了我们，席间还询问了我们新疆维吾尔、哈萨克、锡伯等民族的生活，并专门询问了哈迪万司令关于新疆少数民族妇女工作情况，接待快结束时，哈迪万从大皮包内拿出两张珍贵的黑白色狐皮和阿勒泰特产等物品赠送给宋美龄夫人，宋美龄夫人十分高兴，笑着接过礼说："谢谢新疆少数民族的深情厚谊"。

在我即将离开南京时，医学博士毕天民等满族人士因在北平要成立满族文化协会，邀请我参加他们举行的中外记者招待会，并请我在会上用满汉两种语言发了言，由于我在会上的过激言论，后来刊登在当时的南京晚报和两家外国报纸上，这可捅了马蜂窝，引起CC派对我的注意，广禄叔叔一看事情不妙，让我迅速离开南京返回新疆，我走后，CC派取消了草拟中我的国民参政员资格，并查出了我于1939年到1941年参加过茅盾以新疆文化协会名义举办的新疆省文化干部训练班，因为当时在这个训练班授课的老师有毛泽民、张仲实（解放后任中央西北局宣传部长）、郭上夫（新疆日报社社长）、陈大白（解放后任中央高级党校教务长）等著名共产党员和茅盾、赵丹、王为一等进步人士。国民党在新疆的中统特务也开始盯哨我，广禄叔叔闻讯后，在京城多方奔走，好不容易才通过宋美龄夫人的出面制止，才没有招来囹圄之祸。45年过去，宋夫人当年的救命之恩，令我永生难忘。

（回忆，佟敏长
整理：潘先萍）

责任编辑 张 海
组版编辑 凡 之

İslam Öncesinden Çağdaş Türk Dünyasına

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'na Armağan

Zeki Velidi Togan, Bahaeddin Ögel ve İbrahim Kafesoğlu gibi Genel Türk Tarihi alanında önemli eserler vermiş hocaların ekolünü günümüzde devam ettiren Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu, Eskiçağ Türk Tarihi alanında çalışmış bir akademisyendir. İlgi alanı İslam öncesi Türk Tarihi'nden günümüzün Çağdaş Türk Devletlerinin tarihine kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Kendisine armağan olarak hazırlanan bu kitap bir taraftan onun hayatından ve eserlerinden kesitler sunarken, diğer taraftan en eski Türk devletleri Hunlar, Uygurlar ve Göktürklerden bugünkü Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine kadar Türk tarihi, kültürü ve sanatı konusunda uzman akademisyenlerin kaleminden çıkmış makaleleri içermektedir.

PROF. DR.
GÜLÇİN ÇANDARLIOĞLU
KÜTÜPHANESİ

ISBN: 978-975-498-230-5
Milli Yayın Nu: 2015-34-Y-0147-274